

invenisset, disponere, eloqui et acute dijudicare solitus. Neque in scholarum quaestionibus duntaxat tractandis valuit Laynes, sed in rebus etiam gerendis idem acumen adhibuit iudiciumque attulit, sive cum pontificibus, principibus, magistratibus de rebus publicis ageret, sive consultando sententiisque dicendis . . . Perspicuitas item, quae rhetorum filiis prima dicendi virtus est, tanta in Layne fuit, . . . atque adeo dilucide sensa mentis efferre sententiamque dicere consuevit, ut ab omnibus ex aequo intelligeretur; quodque perdifficile semper est habitum, verborum copia ac methodo id consequeretur, ut obscura clare, abdita perspicue, ignota intelligenter, prisca nove, omnia denique venuste proferret oculisque veluti subjecta repraesentaret." (Ed. lat. Colon. Agripp. 1604, pag. 210.)

Disputationes a Lainio coram synodo institutae singulari copia atque selectu testimoniorum ex sanctis patribus adductorum excellere solebant. Quae testimonia ex ipsis eorum scriptis, diligentissimo ac plane assiduo studio pervolutis, deprompserat. Unde tempore Julii III. data occasione in concilio aperte asseveravit, se nullius testis locum commemoratum esse, quem non ipse, idque in fonte, legisset cumque toto nexu suo accuratius inspexisset. Quanta igitur vi memoriae fuerit quamque versatus in fertili campo doctrinae majorum, id vel hinc solum conjectura colligere licet, quod semel, mirum dictu, triginta sex veteres auctores cum integris testimoniis suis uno quasi halitu in medium protulit.

Eodem Julio pontifice legati, qui concilium auctoritate sanctae sedis moderabantur, ob Lainii febris laborantis infirmitatem saepius congregationes theologorum in alium diem transferebant; quum enim nova aliqua disceptatio inchoanda erat, Lainio qui pontificius theologus primus dicere debebat impedito, nolebant legati reliqua synodi membra maximo illo emolumento privare, quod ex disputatione ejus in limine actionis audita percipi posse confidebant.

Cum hoc legatorum iudicio de Lainio patres consensisse testis est inter alios Salmeron, cujus frequentes litterae ex concilio Romam datae in tabulario societatis Jesu asservantur; nonnullas earum P. Boero publici juris fecit. Juxta Salmeronem „plures episcopi ex principalioribus et doctioribus publice affirmabant, votum magistri

Lainii inter omnia Tridenti data esse optimum." Non mirum igitur, quod saepe etiam sententia ejusdem de rebus propositis scripto comprehensa inter patres circummittabatur, sive a legatis sive ab episcopis ad eum finem expetita fuerit.

Exstat in ecclesia, quae dicitur s. Mariae Majoris, in urbe Tridentina vetus imago concilii. Solemnis senatus membra celebriora in ea accurate depicta apparent; in suggestu vero orationem ad patres habens alius non apparet quam ipse noster Lainius. In eadem etiam ecclesia quum nostris temporibus maximorum virorum, qui de concilio meriti sunt, memoriae effigies grandes consecrarentur, praeter summos pontifices Paulum III., Julium III. ac Pium IV., et praeter s. Carolum Borromaeum et Ludovicum Madrucium cardinales, unus Jacobus Lainius electus est, qui in eo loco, ubi toties concilii patres alloquebatur, cum illis ad vivum repraesentaretur.

De ejus externo habitu Ribadeneira refert, fuisse Lainium corpore mediocri et pallida plerumque facie. Oculi grandes, clari et mobiles faciem alioquin valde modestam ornabant, cujus nasus oblongus et aquilinus ab reliqua figura non dissonabat. Monstrabant mores omnes tam singularem sanctitatem et modestiam quam ingenium hominis „vividum (ut cum Ribadeneira loquamur), ingens, excellens, acre, vehemens, subtile, clarum et firmum" (Pag. 208).

3. De Lainii scriptis tum alias jam editis, tum in hoc opere edendis, tum in codicibus manuscriptis adhuc exstantibus.

Paucissima tantum ex multis, quas Lainius reliquit, elucubrationibus expressae typis exstant. Cujus rei duae potissimum rationes afferri possunt; ac prima est, quam indicat Nathanael Sotvellus in Bibliotheca scriptorum societatis Jesu, dicens: „Scripsit Jacobus Lainez vel potius scribere aggressus est *De providentia . . . Prolegomena in universam scripturam . . . De Trinitate . . .* (etc., adjunctis aliis titulis, qui infra exhibebuntur); sed per gravissimas concionandi, sacras litteras interpretandi, disputandi cum

haereticis, peregrinandi et gubernandi ac perpetuas occupationes haec limare et alia felicissimi sui ingenii atque exquisitae eruditionis monumenta relinquere Jacobo non licuit.⁴

Jam vero si non omnia, plura saltem ex ejus scriptis, licet minime ex omni parte expolita, typis edi profecto potuissent, nisi alterum impedimentum accessisset, maxima videlicet in iis legendis difficultas. Usus est enim Lainius in scriptis suis exarandis caractere non solum ob adhibita insolita compendia nimis singulari, sed etiam alioquin adeo implexo ac dissoluto, ut nemo unus eadem scripta legere vel quidquam ex iis interpretari potuerit. Qui manuscriptorum codices ultimus pervolutavit, P. Josephus Boero S. J., olim assistens Italiae, ullam negat esse spem, fore ut rudis illa et amplissima moles scriptorum Lainii, quae in societatis Jesu archivo adhuc intacta servatur, ad publicam utilitatem derivari posset.

Eidem tamen doctissimo viro proximis annis ante obitum suum († 1884) contigit, ut dum alia vetera societatis monumenta perquireret ac perlustraret, casu volumen unum et alterum inveniret, in quibus aliquae P. Lainii elucubrationes, non sua sed aliorum manu descriptae, continebantur.

Inter haec exemplaria eminebat uberrimum ac profundum opus de controversia in concilio Tridentino agitata circa originem jurisdictionis episcoporum, quod Lainius ipse plurimis in locis sua manu emendaverat.

P. Boero de thesauro feliciter deprehenso summe sollicitus animoque laetus patri Clementi Schrader curam demandavit, quam is libenter suscepit, ut memoratum opus de episcoporum jurisdictione, denuo reviso textu allegationibusque necessariis adjunctis, praepararet publice in utilitatem theologorum edendum. Verum P. Schrader morte nimis matura e vita avocatus hunc laborem perficere non potuit.

Unde dictus p. Assistens, quum in itinere litterario per Italiam instituto Fesulas, ubi morabatur, attingeremus, nobis, videlicet editori horum voluminum, cum fiducia

valde benigna munus idem commisit; adjecitque disputationi de jurisdictione, ex codice, quem A nominamus, jam qualitercunque descriptae, tum alia opuscula ex eodem codice divulgata tum reliquos codices a se inventos (quos infra litteris B, C, D, E, F et G insignimus), desiderans, ut quam plurima Lainii scripta ex iis, quae ibidem contenta erant, simul edenda curarem.

Unam clarissimi auctoris disputationem, videlicet de calice laicis non porrigendo, ex alio codice eo tempore jam publici juris feceramus, addito commentario historico de calicis usu et de controversia in concilio Tridentino mota circa utriusque speciei sumptionem (in „Innsbrucker Zeitschrift für kath. Theologie“ [Acta theologica Oenipontana] annis 1881 et 1882). Quantum licuit bibliothecas celebriores perquisivimus vel perquirere fecimus, ut etiam plures adhuc codices scriptorum Lainii assequeremur, sed eventu haud sane felici, quum ex. gr. neque ipsa bibliotheca aulica Vindobonensis neque bibliotheca nationalis Parisiensis ullum exemplar possidere videantur.¹

In tres classes Lainii elucubrationes distribuimus.

¹ Auctores praecipui, qui de vita et rebus gestis Lainii scripserunt, sunt:

Ribadeneira Petr. S. J., Vida del P. M. Diego Laynez, que fue uno de los companeros del padre maestro Ignacio de Loyola en fundar la compania de Jesus . . Madrid, per Pedro Madrigal. Anno 1594. pp. 192. — Latine: Vita P. Jacobi L. . . ab And. Schotto S. J. Coloniae Agrippinae 1604. pp. 259 (editio a nobis citanda). — Gallice: La vie du P. Jacques L. . . par Fr. Solier S. J., Douay 1597. — Alias saepe impressum.

Sacchino Franc. S. J., Historiae Societatis Jesu Pars secunda, sive Lainius. Antverpiae 1620. Reimpressa Coloniae Agrippinae 1621 (quam editionem nos allegamus).

Bartoli Dan., S. J., Dell' Istoria della Compagnia di Giesu. L' Italia; parte prima dell' Europa. In Roma presso il Varese, 1673. — Delle opere del padre Dan. Bartoli, Torino 1825, vol. V. et VI. (Haec altera editio a nobis allegatur).

Dilarino Franc., Vita del venerabile servo di Dio Giac. Laynez. Roma 1672. A spese d' Ignatio de' Lazari. pp. 255.

I.

Typis impressa hucusque sequentia scripta habebantur:

1. Commentariolus *Ne templa haereticis concedantur*, in colloquio Possiacensi in Gallia scriptus. Relatus est a Francisco Sacchino in *Historia societatis Jesu* tom. II. lib. 6. n. 32; ed. Colon. pag. 311.

2. *Adhortatio ad principem Condacem* ad rem concilii Tridentini promovendam. Ibidem l. 5. n. 213 ss. impressa; ed. Colon. pag. 281.

3. *Epistola ad patres et fratres societatis Jesu, qui sunt in India*, De magnitudine suscepti operis et conservatione spiritus in illa missione, data Romae 12. Decembris 1558. Est inter epistolas collectas praepositorum generalium et exstat tum in variis editionibus earundem epistolarum (ex. gr. in edit. Gandaviensi a. 1847 tom. I. pag. 48) tum in vita Lainii a P. Ribadeneira conscripta. Eandem aliis verbis ex autographo hispano fideliter latine redditam recitat Sacchinus lib. 2. n. 188; edit. Colon. pag. 102.

4. *Monita ad scholasticos Societatis*, sive modus conservandi spiritum, quem accepimus a Domino Deo nostro, dum mittimur ad studia. In instructionibus privatis Soc. Jesu saepius impressa, ex. gr.: Praelegenda variis anni temporibus publice in triclinio, Gandavi 1851. (Incipit „Apud Deum insta“.)

5. *Tabella brevis pro concionatorum instructione*. Exhibetur ab Antonio Possevino in *Bibliotheca sacra* lib. 5. c. 41; in hisce „Disputationibus“ vol. II. pag. 542, ut complementum „Monitorum pro iis qui concionandi munus suscipiunt“, denuo impressa est.

6. *Epistolae*; ex. gr. *Carta* a su buena madre, data Panormi 20. Junii 1549. Apud Alcazar, *Hist. prov. Tole-*

Boero Jos., S. J., *Vita del servo di Dio P. Giac. Lainez*, secondo generale etc. Libri due. Firenze, tip. della ss. Concezione, di Raffaello Ricci, 1880. 358 pp.

tanae Tom. I. p. 144—145. — *Carta* a N. S. P. Ignacio. Data in Africa 5. Octobris 1550. Ibid. p. 167—171, et in *Cartas de s. Ignacio*, Madrid 1874 ss. Aguado, tom. II. pag. 519; in qua editione epistolarum s. Ignatii etiam aliae epistolae Lainii eduntur.

7. Sotvellus et De Backer huc etiam referunt decreta illa synodi Tridentinae, quae ab ejus calamo praecipue designata dicuntur. „Doctrina concilii *De sacramento ordinis* atque Dogmata et decreta *de gratia et de justificatione* ipsi“, ait Sotvellus, „magna, si non etiam ex omni parte debentur“.

8. Complura vota, quae dedit in concilio Tridentino, brevi delineatione concepta Massarellius et Palaeottus in suis actis et relationibus de gestis synodi asservaverunt. Ea in Actis genuinis ss. concilii Tridentini ab Augustino Theiner editis publici juris facta sunt. Partim inveniuntur apud nos in tomo II. p. 193—224 et alibi.

II.

Accedunt scripta Lainii edenda in hisce duobus voluminibus, quae juxta ordinem codicum manuscriptorum, in quibus inveniuntur, ita sese excipiunt:

9. In codice formae maximae, quem littera A insignimus, habetur, tanquam praestantissima ejusdem pars, jam memorata *Disputatio de jurisdictione episcoporum et Romani pontificis primatu*. De ea mox accuratius agendum erit, antequam in hoc ipso volumine typis describatur.

Idem codex omnes lucubrationes nobis servavit, quae hoc loco usque ad n. 15 recensendae veniunt (vide Boero, *Vita del P. Lainez* pag. 341 ss.); scilicet

10. *An pontifex reformandus sit per concilium*; votum in concilio Tridentino exaratum. (Infra vol. II. p. 74 ss.)

11. *De indulgentiis quaestiones quinque*. Ad dubia ex mandato Pii papae IV. proposita responsiones, quae pertinent ad executionem decretorum s. synodi. (II, 111 ss.)

12. *Consultatio de calice laicis porrigendo*, in concilio scripta. Alia exemplaria manuscripta ejusdem consultatio-

nis asservantur Monachii, Madriti et Oeniponte, de quibus alio loco. (II, 24 ss.)

13. *De concilio Tridentino iterum aperiendo* vota quatuor ex anno 1560. Cf. Boero l. c. pag. 344 ss. n. IV. et V. (II, 1—24).

14. *Auctoritates quae dicunt, papam regere aut pascere universalem ecclesiam*, in concilio collectae atque cardinalibus legatis traditae. Hoc scriptum a P. Boero praetermittitur. (II, 88 ss.)

15. Votum seu *sententia de institutione episcoporum*; pertinet ad controversias in synodo exortas de formando canone circa hierarchiam. (I, 385 ss. post alias sententias ad eandem materiam referendas.)

Animadvertendum est, inscriptiones superius positae singulis lucubrationibus a nobis, non autem ab auctore additas esse; in codice partim sine titulis partim sub notis materiam nimis vage indicantibus exhibentur; verum quod singula attinet, quae hac de re exponenda sunt, lectorem iterum ad proprium cujusque scripti prolegomenon revocare debemus.

16. Codex manuscriptus, quem B dicimus, continet *Suffragium de Joannis Grimani patriarchae Aquilejensis doctrina de praedestinatione*. De hujus patriarchae processu ultima sententia in concilio Tridentino pronuntiata est. Codex olim ad cardinalem Pallavicinium, historiae concilii auctorem, pertinebat, cujus insigne in exteriori latere pulchre expressum cernitur. (Exstat in hac editione II, 137 ss.)

17. In codice Tridenti in bibliotheca municipali asservato n. 121 habetur Lainii *Disputatio de justitia imputata*, et quidem bis descripta, p. 1—26 et p. 70—96. Hos textus cum nota Trid. I. et II. allegamus. P. Boero nullam mentionem ejus disputationis facit. Cum actis Masarellianis de concilio Tridentino eam edidit Aug. Theiner (I, 265 ss.), sed mendis et lacunis adeo deformatam, ut vera disputatio pro inedita haberi possit. Nos eam excu-

dimus II, 153 revisam juxta utrumque exemplar manuscriptum.

18. Fasciculus alius (C) praebet textum originale italicum celebris orationis: *Ragionamento alla regina (di Francia) contro Pietro Martire*, in colloquio Possiacensi habitae. Eum P. Boero in libro suo non memorat, quamquam alioquin de ipsa oratione fusius disserat. Etiam Ribadeneira in vita Lainii et Sacchinus in historia societatis Jesu de ea oratione plura referunt, tantum juxta latinum, sed minus accuratum textum ejusdem. Exstat in nostra forma authentica II, 94 ss. ante documenta Possiacensia supra n. 1 et 2 recensita, quae ex Sacchinio iterum recedenda erant.

19. Liber minoris formae (8°) manuscriptus littera D insigniendus, continet plures dissertationes Lainianas ex jure canonico et theologia morali, a variis manibus saeculo XVI. descriptas; atque primo quidem loco ibi sistitur *Disputatio de usura et variis mercatorum contractibus*. Cf. Boero pag. 346. Alia exemplaria ejusdem disputationis asservantur in codice E infra nominando, et in codice bibliothecae Ambrosianae Mediolani juxta id quod ex Antonio refert De Backer. Praeterea inter adimicula editionis a p. Boero nobis subministrata erat etiam exemplar hujus disputationis saeculo elapso, sed paulo oscitanter, descriptum. (Infra II, 228 ss.)

20. Sequitur in codice D *Tractatus De simonia ad Paulum papam quartum*, cujus Boero pag. 347 meminit. (II, 322 ss.)

21. *De furo et ornatu mulierum*. Summa capitum hujus tractatus theologici indicatur apud Boero pag. 347. In codice E aliud exemplar descriptum exhibetur. (II, 465 ss.)

22. *Institutionis scholaris christiani lineamenta*. Cf. Boero pag. 348 n. XII. (II, 442 ss.)

23. *De beneficiis ecclesiasticis instructio ad usum confessoriorum*. Accedunt instructiones *De residentia* et *De pensionibus*. Cf. Boero pag. 349 n. XVII. (II, 401 ss.)

24. *Documenta ad bene interpretandam scripturam sacram*. Boero pag. 348 n. XIII. (II, 502 ss.)

25. *Instructiones de visitatione dioecesium et de officio examinatoris*. Boero ib. n. XV. (II, 417 ss.)

Atque hoc quidem scriptum in codice D ultimum locum obtinet.

Codex minoris formae (8°), quem E nominamus, totus, si ultimas paginas excipias, ab eadem manu saeculo XVII. scriptus, praeter binas dissertationes jam dictas (n. 19 et 21) et alia aliorum auctorum scripta continet tantum Lainii *Quaestiones theologiae de vectigalibus*, sed non satis integras atque correctas. A p. Boero eae non memorantur. (II, 383 ss.)

27. Alius codex (F) similis formae atque aetatis offert Lainii *Lectiones sive tractatus de oratione*; e quibus vicesimam et vicesimam primam, quae latine ibidem describuntur, speciminis gratia recudimus II, 543. Reliquae italico sermone exaratae sunt.

28. Eidem codici junguntur ab alia manu descripta *Monita pro iis, qui concionandi munus suscipiunt*, quorum Boero pag. 348 n. XVI. meminit. Quae quum in codice tantum hispanico idiomate praebeantur, propter faciliorem usum latine versa typis expressimus II, 506 ss.

III.

Tertiam classem, videlicet *monumentorum litterariorum, quae impressa non sunt*, sed editorem vel excerptorem adhuc exspectant, exordimur ab

29. ejusdem codicis opere satis magno, quod inscribitur „*Tractatus de tribulatione R. P. Lainez*“. Debetur is eidem manui, quae „*Monita*“ superius dicta litteris consignavit. De hoc tractatu, sicuti etiam de sequentibus duobus operibus homileticis et asceticis Lainii, melius occasione ultimi prolegomeni in tomum alterum agemus.

30. Praesto nobis erat alius codex (G) saeculo XVI. scriptus, qui continebat librum italicæ linguae cum titulo: „*Breve trattato della cognitione di se stesso*, composto per il R. P. Jac. Lay(nez)“.

31. Bibliotheca aulica Monachiensis conservat codicem

manuscriptum, qui *Conciones quadragesimales* Lainii italico sermone comprehendit. Prima earum tractat de jejunio.

32. Quinque opera, quae sequuntur, apud Sotvillum et De Backer notantur: *De Providentia libri XII*, quos Lainius adumbratos tantum reliquit.

33. *Prolegomenon in universam scripturam Lib. I.*

34. *De Trinitate libri III*, magis elaborati ac perfecti.

35. *De regno Dei.*

36. *Index* et tanquam silva et materies omnium fere illustrium sententiarum, quae passim apud sanctos auctores reperiuntur. Hic index juxta P. Boero pag. 339 plura volumina complectitur.

37. *Summam theologiae scholasticae*, quam Lainio s. Ignatius scribendam commiserat, eodem Boero teste vix inceptam reliquit. Institerat Ferdinandus rex Romanorum apud beatum parentem societatis, ut alicui ex suis negotium hujusmodi summae componendae demandaret, quum suis universitatibus et scholis theologicis textum a magistris explicandum tradere cuperet (Boero pag. 339). Utinam ingenio acerrimo Lainii tantum opus perficere licuisset! Quid exspectandum fuisset, jam ipsae aliorum operum reliquiae demonstrant.

38. Zaccaria scribit in tom. 44 De Calogera p. 481 (ut notat De Backer): „S. Fedele ha le *Prediche italiane per la Quaresima* del P. Jacopo Lainez . . . secondo nostro generale; le quali prediche potranno da chi n'ordina e continua in Francia la nostra biblioteca essere aggiunte al catalogo, che delle opere inedite del Lainez fa il P. Alegambe (vel Sotvell).“ Addit De Backer, etiam bibliothecam Pragensem conservare sermones quadragesimales Lainii manuscriptos. Forsitan utrumque opus vel alterutrum saltem cum Quadragesimali Monachiensi (n. 31) concordant.

39. „En el archivo de este colegio imperial (de Madrid)“, ait Alcazar, „se guardan como joyas preciosas de su inagotable erudicion las obras latinas manuscritas siguientes: De calice laicorum etc. (vide supra n. 12). Algunas lecciones acerca de el instituto de la compania.“

40. Deinde pergit: „Un *Tratado de la obediencia*. Otro sobre la pluralidad de beneficios (probabiliter idem atque ille, qui supra n. 23. indicatus est). Y unas lecciones en el idioma toscano“. Ita habet in *Hist. prov. Tolet. T. II. p. 94*, penes De Backer.

41. Codex Ottobonianus 2472 in bibliotheca Vaticana continet a pag. 42 nonnulla notamina *De ingressu in religionem* a Lainio conscripta.

4. De initiis controversiae inter patres Tridentinos agitatae de origine jurisdictionis episcoporum.

Quod in concilio erat usu receptum, ut materiae iudicandae primum a theologis coram patribus discuterentur, id etiam circa doctrinam de sacramento ordinis fuit rite servatum. Initium disputationis datum die 23. Septembris 1562, duce Alphonso Salmerone S. J., pontificio apud concilium theologo. Exhibitae theologis fuerant septem propositiones ex variis haereticorum scriptis desumptae, quibus veritatem catholicam opponerent.¹ Quamvis nulla in iis reperiretur, quae controversiam de divino jure episcoporum tangeret, non deerant tamen ex oratoribus, qui rem jam in primo illo conventu in concertationem adducerent; atque in iis nominatim erat theologus archiepiscopi Granatensis, domini sui, ut manifestum erat, auctoritate permotus.

Petrus Guerrero, Granatae in Hispania metropolita, vir ut natura acris ac vehemens, ita facundia clarus et potens, cujus nomen inde a concilii tempore ex historia praesentis controversiae orbi catholico innotuit, propriae est apparetque verus conciliator et fautor illius partis, quae jus divinum episcoporum pertinaciter propugnat. Ei quia major numerus episcoporum hispanorum, utut aliis in rebus varie sentientium, erat addictus, nomen partis hi-

¹ Theiner, *Acta Concilii Trid. II*, 133. Cf. Raynaldus, *Annales a. 1562 n. 89*; Pallavicinius, *Hist. conc. Trid. lib. XVIII. cap. 12. n. 1.* — Theologorum sententiae recensentur apud Theiner l. c. 135—151.

spanae inditum, quantumvis licet eidem neque omnes Hispani faverent neque omnes caeterarum nationum antistites existerent adversarii. Qui parti prae ceteris omnibus erat formidini, Jacobus Lainez, praepositus generalis S. J., originem ex Hispania duxit; eidem parti contra favebant nonnulli episcopi Itali, quos deinde secuti sunt Galli, ac demum (ut praeterea duos alios afferamus) qui nomine Ferdinandi I. concilio intererant, Georgius Drasković Quinque-Ecclesiis in Hungaria, et Andreas Sbardellatus (Dudić) Tiniae in Dalmatia episcopi.

Quod Hispani generatim opinioni de jure divino adeo studerent, id auctore Gabriele Palaeotto inde venisse putandum est, quod apud eos maxima auctoritate valeret Franciscus Victoria, insignis ex ord. Praed. magister theologus, vir velut meritissimus theologiarum, quae diu misere neglectae jacuerant, literarum per omnia Hispaniae regna atque academias instaurator celebratus. Ex ejus schola quum plerique omnes prodiissent episcopi, mirum non est, quod eundem sibi et in tenenda hac, quae ipsi propria erat, sententia presso gradu sequendum esse censerent.¹

Quid pars hispana postularet, jam in praevio illo, quem diximus, theologorum congressu cernebatur, sed clarius etiam patuit statim, quum ipsi concilii patres de materia proposita loqui inciperent. Continebat schema propositum doctrinam de ordine cum septem canonibus dogmaticis suprema anathematis sanctione firmandis; fuerat autem ex legatorum mandato versus finem disputationum theologorum a speciali commissione membrorum concilii exaratum, Lainio in conficiendum opus haud exiguum impendente laborem. Quaestionem de jure divino etiam novum hoc schema tacitam praetererat.

Canon 7. erat hujusmodi: „Si quis dixerit, episcopos

¹ Hanc rationem affert Palaeottus in suis actis concilii Tridentini, cui interfuerat ipse. Apud Theiner II, 610. Cf. Pallavicinius lib. XIX. c. 6. n. 5. — De Victoria lege quae recenter ex manuscriptis praesertim Vaticanis communicavit Franciscus Ehrle S. J. in ephemeride „Der Katholik“ 1884. tom. II. p. 505 ss.